

KOMMUNALØKONOMISK SVERMANALYSE · REVIDERTE 2025-TALL · 16.06.2026

Færder kommune

Økonomisk handlingsrom mot 2030

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av en aldrende øykommune med driftsbåret og fallende soliditet — uten energifond, med fond ned mot KS-normen — som av ideologiske grunner avstår eiendomsskatt og i stedet, gjennom den frivillige «Færder 2030»-planen, disiplinert driver de store velferdstjenestene under behovsnivå mot et netto driftsresultat-mål på +1,75 %. Ett funn skiller seg ut: sosialhjelp er den eneste sektoren klart over behov — drevet av levekårspress kommunen i liten grad styrer.

-0,4 %

netto driftsresultat 2025 — kommunen går med driftsunderskudd og tærer på fond (kap. 4)

9,7 %

disposisjonsfond — under KS-normen på 10 %, ned fra 464 til 294 mill; soliditeten er driftsbåret og fallende (kap. 4)

+16,4 mill

sosialhjelp over behovsnivå (2025) — Færders ENESTE sektor klart over behov, snudd fra -3,1 mill i 2024 (kap. 3)

107,0 %

netto lånegjeld — høy; sammen med svak inntektsside driveren bak «Færder 2030»-kuttene (~150 mill mot 2030)

Hovedår 2025 (reviderte KOSTRA-tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Kommunenr 3911 (Vestfold), ~28 000 innbyggere (folketall-nevner 2025 = 27 743). SSB revidert 16.06.2026. Alle markeringer: **VISER** = tall med kilde · **TOLKNING** = vurdering. Språkregel: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Sammendrag for kommunestyret: strammer inn frivillig framfor å skattlegge

VISER Færder driver i 2025 **nesten alle store tjenester under behovsnivå**: kommunehelse –34,8 mill, grunnskole –31,6 mill, administrasjon –29,1 mill og pleie og omsorg –24,2 mill. De to sektorene over behov er barnehage (+22,5) og barnevern (+7,6). Det **nye unntaket er sosialhjelp: +16,4 mill over behov**, snudd fra –3,1 mill i 2024. Samtidig er driftsøkonomien svak: netto driftsresultat –0,4 %, disposisjonsfond 9,7 % (under KS-normen) og netto lånegjeld 107,0 %.

TOLKNING Færder er en aldrende øykommune som **frivillig avstår eiendomsskatt** og — i motsetning til formuende kommuner med energifond — **ikke har noen finansiell joker**. Soliditeten er driftsbåret og fallende: disposisjonsfondet er ned fra 464 til 294 mill, likviditeten fra 291 til 28 mill, og akkumulert underskudd er ~152 mill på tre år. Driveren bak kuttene er **ikke høyt forbruk, men en svak inntektsside** — fallende yrkesdeltakelse svekker skattegrunnlaget, og det nye inntektssystemet kompenserer ikke fullt ut. Siden personalkostnadene er to tredjedeler av ~3 mrd.-budsjettet, kan +1,75 %-målet i «Færder 2030»-planen ikke nås uten å redusere bemanning — derfor presses skole, kommunehelse og PLO under behov. Sosialhjelp stikker seg ut ikke fordi kommunen er rausere, men fordi forbruket drives av levekårspress kommunen i liten grad styrer (kap. 3).

2024 → 2025-utviklingen. Med reviderte 2025-tall er behovsbildet blitt *dypere* på de tunge tjenestene: pleie og omsorg gikk fra –19,1 til –24,2 mill under behov, grunnskole fra –19,5 til –31,6, og kommunehelse fra –31,8 til –34,8. Administrasjon ligger fortsatt langt under behov (–36,8 → –29,1). Barnehage (+20,5 → +22,5) og barnevern (+6,7 → +7,6) ligger fortsatt over. **Sosialhjelp snudde** — fra –3,1 til +16,4 mill over behov. Færder driver altså stadig mer disiplinert på de store tjenestene, mens den ene anomalien (sosial) oppstår. 2025 er hovedåret; 2024 vises som sammenligning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	–19,1	–19,5	+20,5	–31,8	–3,1	+6,7	–36,8
2025 (revidert)	–24,2	–31,6	+22,5	–34,8	+16,4	+7,6	–29,1

Hovedbildet i fem punkter

- Disiplinert lavkostdrift** på de tunge tjenestene — kommunehelse, grunnskole og PLO under behov, og dypere enn i 2024.
- Sosialhjelp er anomalien** (+16,4 mill over behov, snudd fra –3,1) — drevet av eksogent levekårspress, ikke lokal raushet (kap. 3).
- Driftsbåret og fallende soliditet** — ingen energifond; fond 9,7 % (under KS-normen), likviditet 291 → 28 mill, akkumulert underskudd ~152 mill (kap. 4).
- Drevet av svak inntektsside** — skattegrunnlag/yrkesdeltakelse + nytt inntektssystem; netto lånegjeld 107,0 %; NDR –0,4 %.
- Frivillig uten eiendomsskatt** — en uutnyttet, politisk betent inntektsopsjon i en kommune som tærer på fond (kap. 5).

Det viktigste skillet i rapporten. Færder har ikke primært et utgiftsproblem på velferdstjenestene — der drives de tunge tjenestene under behov, og «Færder 2030»-planen strammer videre. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **hvor langt** kan skole, kommunehelse og PLO presses før forsvarlighetsgulvet og utbyggingsetterslepet i en aldrende øykommune gir kvalitetssvikt — og **hva er planen** dersom ett nytt driftsunderskuddsår inntreffer, gitt at fondet allerede er under normen og likviditeten er tappet. Kommunen går med driftsunderskudd og tærer på fond i dag.

Sammenligningsgrunnlag for PLO-netto: Landet uten Oslo (2024 27 195 → 2025 28 582 kr/innb). Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteriene. Kapittel 6 dokumenterer metode, kilder og forbehold — herunder ærlig om hull i regnskapsgrunnlaget.

1 · Det behovskorrigerte bildet: de tunge tjenestene under behov, sosial snur over

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) driver Færder i 2025 de tunge velferdstjenestene under behovsnivå. De to mest negative avvikene er kommunehelse og grunnskole. Barnehage og barnevern ligger over behov, og sosialhjelp har snudd fra under til over:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Kommunehelse	-34,8	-1 255	-31,8	mest under, dypere
Grunnskole	-31,6	-1 138	-19,5	langt under, dypere
Administrasjon	-29,1	-1 047	-36,8	langt under
Pleie og omsorg	-24,2	-872	-19,1	under behov, dypere
Barnevern	+7,6	+274	+6,7	over behov
Sosial	+16,4	+592	-3,1	snudd til over behov
Barnehage	+22,5	+809	+20,5	over behov

2025 hovedår (reviderte tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Forventet = behovsindeks × landssnitt; negativt avvik = under behovsnivå. Folketall-nevner 2025 = 27 743.

TOLKNING Mønsteret er ikke bredt overforbruk: fire av sju sektorer drives under behov, og de tre tyngste (kommunehelse, grunnskole, PLO) *dypere* enn i 2024. «Ostehøvel» er derfor feil verktøy — den hølver i sektorer som allerede ligger under behovsnivå, der ytterligere kutt er kapasitetsrisiko, ikke en indikasjon på effektiviseringspotensial. At administrasjon ligger langt under behov (-29,1 mill) er konsistent med en kommune som har drevet omstilling siden 2018-sammenslåingen — indikasjon på at effektiviseringspotensialet i overbygningen i stor grad er tatt ut. Det reelle analyse-spørsmålet er konsentrert til den ene anomalien (sosial, kap. 3) og til finanssiden (kap. 4).

To kvalitative forbehold til behovsbildet. Drift under behov kan være villet effektivitet *eller* underdekning. I en aldrende øykommune med «økt behov for heldøgns plasser» og venteliste-kritikk på sykehjemsplass ser PLO-underdekningen ut som påtvunget innstramming under et stramt

totalbudsjett, ikke villet overflod. Grunnskolen leverer samtidig akseptable resultater (grunnskolepoeng 41,8), som trekker i retning av effektiv drift på det området — men marginene er små, og barnehage-over-behovet (+22,5) er strukturelt (mange små øyenheter), ikke en dokumentert satsing.

2 · Pleie og omsorg: stram drift og utbyggingsetterslep i en aldrende øykommune

VISER Færders PLO-brutto er **37 112 kr/innb** i 2025. Behovskorrigert ligger PLO 24,2 mill (–872 kr/innb) under behov, og underdekningen øker fra 2024 (–19,1 mill). Drill-down på funksjon og art:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTALL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	37 112	Lønn, kr/innb	30 908
— Institusjon (253+261)	16 306	Kjøp fra private, kr/innb	2 824
— Hjemmebaserte (254+257+258)	18 574	Refusjon ressurskrevende, kr/innb	4 164
herav bofellesskap (257)	11 229	Brutto per institusjonsplass, kr	2 270 774
		Andel 80+ langtidsopphold	5,9 %

Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Folketall-nevner 2025 = 27 743.

TOLKNING To trekk peker seg ut. For det første er driften **lønnstung** (30 908 kr/innb) og vridd mot hjemmebaserte tjenester og bofellesskap (funksjon 257 alene 11 229 kr/innb) — i en aldrende øybefolkning spredt over flere øyer. For det andre er institusjonsdriften relativt dyr per plass (~2,27 mill/plass) ved lav andel langtidsplasser (5,9 %), forenlig med tunge brukere. Refusjonen for ressurskrevende brukere (4 164 kr/innb) demper netto. Et drifts- og enhetskostnadspotensial kan finnes i bemannings- og strukturmiksen, men gulvet er forsvarlighetskravet, og kutt rettet mot de tyngste brukerne gir liten nettoeffekt fordi refusjonen faller bort. Lavt privat tjenestekjøp (2 824 kr/innb) tyder på en i hovedsak egendrevet tjeneste.

Stram drift + utbyggingsetterslep — ikke villet overflod. VISER viser at PLO-underdekningen øker fra 2024 til 2025 i en aldrende øykommune der lokaldebatten peker på «økt behov for heldøgns plasser» og kritikk om at hjelpetrengende eldre står på venteliste til sykehjemsplass. Den eneste forvaltningsrevisjonen direkte på området — demensomsorgen (2019, tema tilbud kontra behov) — lot seg ikke tekst-ekstrahere, så funn/anbefalinger mangler (se kap. 6). Tolkningen er at PLO-underdekningen er påtvunget innstramming under «Færder 2030», ikke effektiv «lean»-drift — behovet er der, men dekkes ikke fullt ut. En indikasjon på effektiviseringspotensial kan ikke hentes ved å presse bemanningen ytterligere uten å treffe forsvarlighetsgulvet.

3 · Sosialhjelp: anomalien forklart — eksogent levekårspress, ikke lokal raushet

VISER Sosialhjelp er den **eneste sektoren som snur fra under til klart over behovsnivå** i Færder: +16,4 mill (+592 kr/innb) i 2025, opp fra –3,1 mill i 2024. Hoppet er markant og står i kontrast til de tunge tjenestene, som drives under behov.

TOLKNING Avviket forklares **ikke** av lokal raushet, men av faktorer kommunen i liten grad styrer:

1. **Levekårspress over snittet.** Statlig folkehelsestilsyn (2024) dokumenterer barnefattigdom og inntektsulikhet over snittet, og høy forekomst av psykiske plager blant unge over landssnitt. Det reelle behovet er der, selv om Færder utad framstår som en attraktiv øykommune.
2. **Vestfolds HØYESTE ungdomsledighet.** Samme tilsyn dokumenterer at Færder har høyest ungdomsledighet (15–29 år) blant Vestfold-kommunene, og at ungdomshelsetjenesten ligger under nasjonale normtall — direkte drivere bak økte sosialhjelpsutbetalinger.
3. **Eksogene faktorer.** Yrkesdeltakelse, flyktning-/regelendringseffekter og konjunktur som kommunen i liten grad styrer — lokaldebatten bekrefter «økende sosialhjelpsutgifter» som en selvstendig utfordring i «Færder 2030».

Folkehelsestilsynet 2024: ingen lovbrudd, men dokumentert levekårspress. Tilsynet (etter folkehelseloven) fant systematisk, tverrsektorielt folkehelsearbeid og god barne-/ungdomsmedvirkning — *ingen lovbruddsvurdering*. Men det dokumenterte samtidig utfordringene over: barnefattigdom og inntektsulikhet over snittet og Vestfolds høyeste ungdomsledighet. Anomalien er altså ikke bare et tall — den har et kvalitativt korrelat i et reelt og eksogent levekårspress, ikke i lokal raushet.

LAG 1 Gulvet er sosialtjenesteloven. Sosialhjelp er en rettighetsbasert yttelse; nivået kan ikke fritt kuttes ned mot behovsindeksen. En eventuell indikasjon på effektiviseringspotensial på sosialområdet ligger derfor ikke i ytelsesnivået, men i å redusere de bakenforliggende driverne (kvalifisering, arbeidsretting, ungdomshelse/utenforskap) der kommunen faktisk har handlingsrom. Forvaltningsrevisjonen «Sosiale tjenester i NAV Færder» (2021) er den mest velferdsnære av nyere dato og direkte relevant for sektoren, men funn/konklusjon lot seg ikke tekst-ekstrahere (se kap. 6).

Hvorfor dette er rapportens hovedfunn. I en kommune som ellers driver disiplinert under behov, er sosialhjelp det ene stedet der profilen brytes — og bruddet skjer brått, fra under til klart over på ett år. Tolkningen er at bruddet er *strukturelt og eksogent* (levetår + ungdomsledighet + stat), ikke et uttrykk for at Færder prioriterer sosial høyere enn andre tjenester. Det betyr at avviket i liten grad er et lokalt prioriteringsvalg som kan reverseres med budsjettvedtak — og at det bør leses som en indikator på reelle levekårslommer i øykommunen, ikke som overforbruk.

4 · Finans: driftsbåret og fallende soliditet — ingen finansiell joker

% AV BRUTTO DRIFTSINNTEKTER	2025	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	-0,4	driftsunderskudd; tærer på fond. TBU-anbefaling +1,75
Disposisjonsfond (KOSTRA, konsern)	9,7	UNDER KS-normen på 10 %; ned fra 464 til 294 mill
Netto lånegjeld	107,0	høy; en hovedbelastning på driften
Sykefravær (legemeldt, ansatte)	7,6 %	på linje med landssnitt 7,7 %

Reviderte tall (KOSTRA, kommunekonsern). Ingen energifond/finansformue funnet — soliditeten drives av løpende drift.

Soliditeten er driftsbåret og fallende — det viktigste finansfunnet. I motsetning til formuende kommuner med energifond har Færder **ingen finansiell joker**; disposisjonsfondet bygges og tæres av løpende drift. Fondet er ned fra **464 til 294 mill** og ligger nå på **9,7 % — under KS-normen på 10 %** (VISER). Akkumulert underskudd er ~152 mill på tre år, og likviditetsreserven er redusert fra 291 mill (2022) til 28 mill (2025). Dette forklarer NDR **-0,4 %**: kommunen går med driftsunderskudd og spiser av fond. Det finnes ingen finansmarkedsavkastning å lene seg på — bufferen er smal og på vei nedover.

VISER Driveren bak den svake driften er en **svak inntektsside**: fallende yrkesdeltakelse svekker skattegrunnlaget, og det nye inntektssystemet/rammetilskuddet kompenserer ikke fullt ut. Av et totalbudsjett på ~3 mrd. utgjør personalkostnadene to tredjedeler (~2 mrd.). Netto lånegjeld er 107,0 %.

TOLKNING Driveren bak kuttene er altså **ikke høyt forbruk, men svak inntektsside pluss høy gjeld**. Siden personalkostnadene er to tredjedeler av budsjettet, «kan ikke +1,75 %-målet nås uten reduksjon i personalkostnadene» — derfor presses skole, kommunehelse og PLO under behov. Robustheten er **betinget**: fondet er allerede under normen, likviditeten er tappet, og det finnes ingen finansfond å falle tilbake på. Ett nytt driftsunderskuddsår vil tære raskt på en allerede smal buffer.

Den ærlige lesningen. Færder framstår utad som en attraktiv øykommune, men balansen er svakere enn den ser ut: en driftsbåret og fallende soliditet uten finansiell joker, tynget av høy gjeld og en svak inntektsside. «9,7 % fond, under normen» og «NDR -0,4 %» bør leses sammen: kommunen tærer på en buffer som allerede er under KS-normen, og «Færder 2030»-kuttene (~150 mill mot 2030) er det som skal hindre at den tappes helt.

5 · Handlingsrom: frivillig innstramming og en uutnyttet inntektsopsjon

VISER Færders omstilling — «**Færder 2030**» — er en frivillig innstrammingsplan på ~150 mill kr mot 2030, vedtatt i 2021 og konkretisert i desember 2024, med mål om å nå netto driftsresultat +1,75 % av brutto driftsinntekter **uten å innføre eiendomsskatt**. Færder er blant de ~10 % av norske kommuner som ikke har eiendomsskatt; avståelsen er et borgerlig (H/Frp) politisk premiss.

TOLKNING Planen treffer nødvendigvis bemanning, siden personalkostnadene er to tredjedeler av budsjettet. Det forklarer hvorfor de tunge tjenestene presses under behov. En sektorvis tiltaksliste for de 150 millionene er ikke lokalisert i åpne kilder (se kap. 6) — kommunestyret bør sikre at kuttene er *målrettede*, ikke flat osthøvel i sektorer som alt ligger under behov, der ytterligere kutt er kapasitetsrisiko snarere enn potensial.

Inntektssiden: eiendomsskatt

	GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
I1	Eiendomsskatt — frivillig avstått; uutnyttet inntekt mens kommunen tærer på fond	Inntekt	ikke innført	høy

VISER Færder har **ingen eiendomsskatt**. Avståelsen er et ideologisk H/Frp-premiss, der opposisjonen mener det «tvinger hjelpetrengende eldre ut på venteliste». **TOLKNING** I en kommune som ellers *presser tjenester under behovsnivå og tærer på et fond under KS-normen*, er en frivillig avstått eiendomsskatt den mest påfallende ubrukte inntektsopsjonen. Den er politisk betent, men logisk er den det eneste grepet som kan matche gapet uten å gå dypere i sektorer som allerede ligger under behov. Å avvise grepet er legitimt, men da bør vedtaket eksplisitt an vise hva som skal dekke gapet i stedet.

Handlingsromslogikken. De tunge velferdstjenestene gir lite ytterligere potensial uten kapasitetsrisiko (de ligger alt under behov, og dypere enn i 2024). Det reelle valget står mellom (a) å fortsette frivillig innstramming via «Færder 2030» med voksende kvalitets- og venteliste-risiko i en aldrende øykommune, eller (b) å åpne den frivillig avståtte inntektssiden. Til forskjell fra formuende kommuner finnes det *ingen energifondsavkastning* å lene seg på. Dette er et **politisk valg**, ikke et identifiseringsproblem.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skillet

Gjennom hele rapporten skiller vi **VISER** (tall med kilde) fra **TOLKNING** (vurdering). De behovskorrigerte avvikene, PLO-drill-down, finansindikatorene og sosialhjelpstallet er VISER. Forklaringen på sosialhjelpsanomalien, vurderingen av om lavkostdriften er villet effektivitet eller underdekning, og lesningen av soliditeten som driftsbåret og fallende er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsning».

Avstemming mot kommunens egne tall

Kommunens egenrapporterte «-0,6 % underskudd» for 2025 $\approx$ VISER NDR -0,4 % (ulik nevner/avrunding), og «fond under 10 %-normen» $\approx$ VISER 9,7 %. Færder Høyre angir fondet redusert fra 464 til 294 mill. Ingen motstrid — VISER er fasit.

Kilder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tall, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigerte avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorer.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøkler for behovskorrigeringen og det nye inntektssystemet.
- **Statsforvalteren / Helsetilsynet** — folkehelsetilsyn 2024 (ingen lovbrudd; dokumenterer barnefattigdom, inntektsulikhet og Vestfolds høyeste ungdomsledighet) og tilsyn med kommunal beredskapsplikt 2024 (ingen avvik).
- **Forvaltningsrevisjoner (VIKS/VETAKS)** — demensomsorgen (2019; PLO, tilbud vs. behov) og «Sosiale tjenester i NAV Færder» (2021; relevant for sosial) — begge PDF-er lot seg ikke tekst-ekstrahere.
- **Kommunens handlingsprogram og lokaldebatt** (Øyene/Tønsbergs Blad) — «Færder 2030» (~150 mill, +1,75 %-mål, uten eiendomsskatt), fond/likviditet/akkumulert underskudd, svak inntektsside.

Forbehold og hull (ærlig)

1. **Regnskapsgrunnlaget.** Årsrapport/årsmelding 2024 og 2025 ligger i Framsikt (JS-rendret) og lot seg ikke tekst-hente. Sektorvise ramme-/mer-/mindreforbrukstall er derfor ikke hentet direkte fra regnskapet — mye bygger på lokalpolitisk debatt (Øyene/TB), delvis bak betalingsmur. Bør verifiseres mot Framsikt-versjonen.
2. **Sektorfordeling av «Færder 2030»-kuttene (150 mill)** er ikke lokalisert i åpne kilder; totalbeløp og NDR-mål er bekreftet, men en tiltaksliste per sektor (slik Asker har) mangler.
3. **Barnehage-over-behov (+22,5 mill).** Ingen Færder-spesifikk kilde forklarer dette; antatt struktur/demografi (mange små øyenheter). Markert som tolkning, ikke dokumentert.
4. **Forvaltningsrevisjon/tilsyn på PLO/sykehjem-forsvarlighet nyere enn 2019** er ikke funnet; demensomsorgs-PDF-en (2019) og NAV/sosial-PDF-en (2021) lot seg ikke tekst-ekstrahere, så funn/anbefalinger mangler. Bør verifiseres mot Statsforvalteren i Vestfold.
5. **Sykefravær per sektor er ikke tallfestet** — kun kommunesnitt 7,6 % (mot landssnitt 7,7 %).

Hva analysen bevisst ikke gjør. Den anbefaler ikke flat osthøvel i sektorer som alt ligger under behov (kapasitetsrisiko, ikke potensial), den leser ikke 9,7 %-fondet som komfortabelt handlingsrom (det er under normen og fallende), og den tolker ikke sosialhjelpsavviket som lokal raushet. Hovedfunnet —

sosialhjelp som strukturell, eksogen anomali — og hovedforbeholdet — det tynne regnskapsgrunnlaget bak sektortallene — er rapportens to viktigste lesninger.

Kilder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tall, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Statsforvalteren/Helsetilsynet (folkehelsetilsyn 2024; beredskapstilsyn 2024) · forvaltningsrevisjoner VIKS/VETAKS (demensomsorgen 2019; NAV/sosiale tjenester 2021) · Færder kommunes handlingsprogram og lokaldebatt (Øyene/Tønsbergs Blad). Hovedår 2025; 2024 som sammenligning. Analysen følger VISER/TOLKNING-skillet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».